

ISSN 1999-4214 (print)
ISSN 2957-5095 (online)

ЕУРАЗИЯ ГУМАНИТАРЛЫҚ ИНСТИТУТЫНЫҢ
ХАБАРШЫСЫ

ВЕСТНИК

ЕВРАЗИЙСКОГО
ГУМАНИТАРНОГО
ИНСТИТУТА

BULLETIN

OF THE EURASIAN HUMANITIES
INSTITUTE

№3/2022

Жылына 4 рет шығады
2001 ж. шыға бастаған

Выходит 4 раза в год
Начал издаваться с 2001 г.

Published 4 times a year
Began to be published in 2001

Астана, 2022

Бас редактор **Дауренбекова Л.Н.**
Еуразия гуманитарлық институтының доценті, филология ғылымдарының кандидаты,
Астана, Қазақстан

Жауапты редактор **Алимбаев А.Е.**
Еуразия гуманитарлық институтының доценті, философия докторы (PhD)
Астана, Қазақстан

Редакция алқасы

Аймұхамбет Ж.Ә.	филология ғылымдарының докторы, профессор, Л.Н. Гумилев атындағы ЕҰУ, Астана, Қазақстан
Ақтаева К.	филология ғылымдарының докторы, профессор, А. Мицкевич атындағы Польша университеті, Познань, Польша
Әбсадық А.А.	филология ғылымдарының докторы, профессор, А. Байтұрсынов атындағы Қостанай өңірлік университеті, Қостанай, Қазақстан
Бредихин С.Н.	филология ғылымдарының докторы, профессор, Солтүстік Кавказ федералды университеті, Ставрополь, РФ
Гайнуллина Ф.А.	филология ғылымдарының кандидаты, доцент Ә. Бөкейхан атындағы университеті, Семей, Қазақстан
Ермекова Т.Н.	филология ғылымдарының докторы, профессор, Қазақ ұлттық қыздар педагогикалық университеті, Алматы, Қазақстан
Есиркепова К.Қ.	филология ғылымдарының кандидаты, қауымдастырылған профессор, А. Байтұрсынов атындағы Қостанай өңірлік университеті, Қостанай, Қазақстан
Жүсіпов Н.Қ.	филология ғылымдарының докторы, профессор, Торайғыров университеті, Павлодар, Қазақстан
Курбанова М.М.	филология ғылымдарының докторы, профессор, Алишер Навои атындағы Ташкент мемлекеттік өзбек тілі мен әдебиеті университеті, Ташкент, Өзбекстан
Қамзабек Д.	ҚР ҰҒА академигі, филология ғылымдарының докторы, профессор, Л.Н. Гумилев атындағы ЕҰУ, Астана, Қазақстан
Құрышжан Ә.	филология ғылымдарының кандидаты, профессор, Ханкук шетелтану университеті, Сеул, Оңтүстік Корея
Онер М.	философия докторы (PhD), профессор, Эгей университеті, Измир, Туркия
Пименова М.В.	филология ғылымдарының докторы, профессор, Шет ел тілдері институты, Санкт-Петербург, РФ
Сайфулина Ф.С.	филология ғылымдарының докторы, профессор, Қазан федералды университеті, Қазан, Татарстан, РФ

Редакцияның мекенжайы: 010009, Астана қ., Жұмбаев даңғ., 4
Телефон/факс: (7172) 561 933; E-mail: eagi.vestnik@gmail.com, Сауім: ojs.egi.kz

Еуразия гуманитарлық институтының Хабаршысы.

Меншіктенуші: «Еуразия гуманитарлық институты»

Қазақстан Республикасы Ақпарат және қоғамдық даму министрлігі Ақпарат комитетінде қайта есепке қойылды. Тіркеу № KZ92VPY00046970 17.03.2022

Басуға 17.10.2022ж. қол қойылды. Пішімі 60*84 1\8. Қағаз офсеттік Көлемі.

БТ. Таралымы 200 дана. Бағасы келісім бойынша. Тапсырыс № 89

«Ақтаев У.Е.» баспасында басылып шықты

© Еуразия гуманитарлық институты

Главный редактор **Дауренбекова Л.Н.**
Кандидат филологических наук, доцент Евразийского гуманитарного института,
Астана, Казахстан

Ответственный редактор **Алимбаев А.Е.**
Доктор философии (PhD), доцент Евразийского гуманитарного института,
Астана, Казахстан

Редакционная коллегия

Аймухамбет Ж.А.	доктор филологических наук, профессор, ЕНУ имени Л.Н. Гумилева, Астана, Казахстан
Актаева К.	доктор филологических наук, профессор, университет имени Адама Мицкевича, Познань, Польша
Абсадық А.А.	доктор филологических наук, профессор, Костанайский региональный университет имени А. Байтурсынова, Костанай, Казахстан
Бредихин С.Н.	доктор филологических наук, профессор, Северо-Кавказский федеральный университет, Ставрополь, РФ
Гайнуллина Ф.А.	кандидат филологических наук, доцент университет имени А. Бокейхана, Семей, Казахстан
Ермекова Т.Н.	доктор филологических наук, профессор, Казахский национальный женский педагогический университет, Алматы, Казахстан
Есиркепова К.К.	кандидат филологических наук, профессор, Костанайский региональный университет имени А. Байтурсынова, Костанай, Казахстан
Жусипов Н.К.	доктор филологических наук, профессор, Торайгыров университет, Павлодар, Казахстан
Курбанова М.М.	доктор филологических наук, профессор, Ташкентский государственный университет узбекского языка и литературы имени Алишера Навои, Ташкент, Узбекистан
Камзабек Д.	академик НАН РК, доктор филологических наук, профессор, ЕНУ имени Л.Н. Гумилева, Астана, Казахстан
Курышжан А.	кандидат филологических наук, профессор, Университет иностранных языков Ханкук, Сеул, Южная Корея
Онер М.	доктор философии (PhD), профессор, Эгейский университет, Измир, Турция
Пименова М.В.	доктор филологических наук, профессор, Институт иностранных языков, Санкт-Петербург, РФ
Сайфулина Ф.С.	доктор филологических наук, профессор, Казанский федеральный университет, Казань, Татарстан, РФ

Адрес редакции: 010009, г. Астана., пр. Жумабаева, 4
Телефон/факс: (7172) 561 933; E-mail: eagi.vestnik@gmail.com, Сайт: ojs.egi.kz

Вестник Евразийского гуманитарного института.
Собственник: «Евразийский гуманитарный институт».
Министерством информации и общественного развития Республики Казахстан Комитет информации постановлено на
переучет № KZ92VPY00046970 17.03.2022
Подписано в печать 17.10.2022ж. Формат 60*84 1/8. Бум.
Типогр. Тираж 200. Цена согласовано. Заказ № 89
Напечатано в издательстве «У.Е. Актаева»

Chief Editor **Daurenbekova L.N.**

*Candidate of Philological Science, Associate Professor of the Eurasian Humanities Institute,
Astana, Kazakhstan*

Editor-in-Chief **Alimbayev A.E.**

*Doctor of Philosophy (PhD), Associate Professor of the Eurasian Humanities Institute,
Astana, Kazakhstan*

Editorial Board

- Aimuhambet Zh.A.** Doctor of Philological Sciences, Professor, L.N. Gumilyov ENU, Astana, Kazakhstan
- Aktayeva K.** Doctor of Philological Sciences, Professor, Poznan Adam Mitskevich University, Poznan, Poland
- Absadyk A.A.** Doctor of Philological Sciences, Professor, Kostanay Regional University named after A.Baitursynov, Kostanay, Kazakhstan
- Bredikhin S.N.** Doctor of Philological Sciences, Professor, North-Caucasus Federal University, Stavropol, RF
- Гайнуллина Ф.А.** Candidate of Philological Sciences, Associate Professor Alikhan Bokeikhan University, Semey, Kazakhstan
- Yermekova T.N.** Doctor of Philological Sciences, Professor, Kaz. National Women's Pedagogical University, Almaty, Kazakhstan
- Yesirkepova K.K.** Candidate of Philological Sciences, Professor, Kostanay Regional University named after A.Baitursynov, Kostanay, Kazakhstan
- Zhusipov N.K.** Doctor of Philological Sciences, Professor, Toraighyrov University, Pavlodar, Kazakhstan
- Kurbanova M.M.** Doctor of Philological Sciences, Professor, Tashkent State University of the Uzbek Language and Literature named after Alisher Navoyi, Tashkent, Uzbekistan
- Kamzabek D.** Academician of NAS RK, Doctor of Philological Sciences, Professor, L.N. Gumilyov ENU, Astana, Kazakhstan
- Kuryshzhan A.** Candidate of Philological Sciences, Professor, Hankuk University of Foreign Studies Seoul Korea
- Oner M.** Doctor of Philological (PhD), Professor, Aegean University, Izmir, Turkey
- Pimenova M.V.** Doctor of Philological Sciences, Professor, Foreign Languages Institute, St-Petersburg, RF
- Seifullina F.S.** Doctor of Philological Sciences, Professor, Kazan Federal University, Kazan, Tatarstan, RF

*Editorial address: 010009, Astana., 4, Prospect
Zhumabayev Tel/Fax: (7172) 561 933: E-mail:
eagi.vestnik@gmail.com, Caïm: ojs.egi.kz*

Bulletin of the Eurasian Humanities Institute.

Owner: «Eurasian Humanities Institute».

The Ministry of Information and Public Development of the Republic of Kazakhstan Information Committee decided to re-register No.KZ92VPY00046970 17.03.2022

Signed for printing 17.10.2022 Format 60 * 84 1 \ 8. Paper.

Printing house Circulation 200. Price agreed. Order No. 89

Printed in the publishing house of «U.E. Aktaev»

©Eurasian Humanities Institute

МАЗМҰНЫ-СОДЕРЖАНИЕ-CONTENTS

ТІЛ БІЛІМІ – ЯЗЫКОЗНАНИЕ – LINGUISTICS

ӘБДІМӘУЛЕН Г.А., ҚОҚЫШЕВА Н.М.	«Тіл-мәдениет-қоғам» үштігіндегі әйел концептінің тілдік сипаты (қазақ-ағылшын паремиологиялық бірліктері негізінде).....	7
БЕКЕНОВА Г.Ш.	Ономастикадағы номинациялық сипат.....	16
ЕРМЕКОВА Т.Н., ЖАҢАБАЕВА Н.А.	Қызға қатысты этнографизмдердің танымдық сипаты.....	25
ИМАНБЕРДИЕВА С.Қ.	Ұлы жібек жолындағы прецедентті топонимдер.....	40
КУРМАНОВА Б. Ж., УТЕГЕНОВА А., ИСЛАМГАЛИЕВА В.Ж.	О формах существования казахского и русского языков в языковой ситуации Актюбинской области.....	50
ҚҰСАЙЫНОВА Ж.А., СӘМЕНОВА С.Н.	«Болжау», «жорамалдау» модальді реңктерінің синтаксистегі көрінісі.....	62
САРЕКЕНОВА Қ.Қ.	Абай Құнанбайұлы шығармалары бойынша ғылым-білімге қол жеткізудің жолдары.....	70
ТЕЛҒОЖАЕВА Қ.С., ҚОСЫМОВА Г.С.	Абай әлемін бағалаудағы эмоциялық бірліктер.....	79
ШАДКАМ З., ТҰЯҚБАЕВ Ө.О., СҰЛТАНБЕК Қ.Б.	«Дастұр ал-‘иләж» трактатындағы халық емшілігі – медициналық антропология көзқарасымен.....	89
КҮРКЕБАЕВ К.Қ.	Көне түркі жазба ескерткіш мәтіндерінің транскрипциясы мен аудармаларындағы сәйкессіздіктер.....	101

ӘДЕБИЕТТАНУ – ЛИТЕРАТУРОВЕДЕНИЕ – LITERATURE STUDIES

АЙМҰХАМБЕТ Ж.Ә., МИРАЗОВА М.Н., АЛИМБАЕВ А.Е.	Әпсаналардағы «қасиетті су» туралы мотивтердің поэтологиясы.....	113
АБИЛХАМИТҚЫЗЫ Р. АМАНГАЗЫКЫЗЫ М., ОРАЗБЕК М.С., СЕКЕЙ Ж.	Ақын Ұ.Есдәулет өлеңдеріндегі дыбыстық қайталаулар..... Абай как архетип поэта.....	124 134
ГАЛЫМЖАНОВ Б.Г.	Юнус Эмре және Мәшһүр Жүсіп шығармашылығының үндестігі.....	144
NURGALI K.R., SIRYACHENKO V.V.	Chekhov's principles of artistic organization in the creative work of G. Musrepov.....	153
МУСАБЕКОВА С.Е., АЙМҰХАМБЕТ Ж.Ә., МИРЗАХМЕТОВ А.А.	Көркем шығарма құрылымындағы түс көру мистикалық мотив ретінде.....	163

МУСИНОВА Г.С., ТУЛЕБАЕВА К.Т.	Драмалық шығармалардағы Семей қасіретінің көрінісі.....	175
ТОҚСАМБАЕВА А.О.	Қазіргі қазақ прозасының көркемдік ерекшелігі.....	188

**ТІЛ ЖӘНЕ ӘДЕБИЕТТІ ОҚЫТУ ӘДІСТЕМЕСІ – МЕТОДИКА
ПРЕПОДАВАНИЯ ЯЗЫКА И ЛИТЕРАТУРЫ – METHODOLOGY OF
TEACHING LANGUAGE AND LITERATURE**

ШАҚАМАН Ы.Б.	А.Байтұрсынұлының тіл білімдік зерттеулерінің әдіснамалық негізі.....	197
ҚҰРМАМБАЕВА Қ.С.	Көркем шығармаларды оқытуда белсенді оқу әдістерін қолданудың ғылыми-әдістемелік негізі.....	204

Г.Ш. БЕКЕНОВА Еуразия гуманитарлық институты, Астана, Қазақстан
(e-mail: gulnara_beknova@mail.ru)**ОНОМАСТИКАДАҒЫ НОМИНАЦИЯЛЫҚ СИПАТ**

Аңдатпа. Бүгінгі күні атаудың шығу тегін анықтау, олардың семантикасын ажырату – топономастиканың алдында тұрған қиын да күрделі мақсаттардың бірі. Ерте дәуір, кешегі күн өміріне көз салғысы келген ғалымдар, өлкетанушылар, тіпті әуесқойлар топонимикалық фактілерге үңіледі, олардың этимологиясын талдап, жергілікті атаудың мағынасын ашуға тырысады. Топонимияның әр саласы әртүрлі деңгейде зерттеліп келеді. Қазіргі таңда топонимнің, соның ішінде субстратты топонимнің семантикасын ғылыми тұрғыда негізделген әдістемені әзірлеу қажеттігі зор. Мұндай әдістеме топонимдердің жалпы, жалқы ерекшеліктерімен қатар әр территориядағы, әр тілдік топонимдер семантикасын жан-жақты зерттегенде ғана жасалуы мүмкін екендігі ескеріліп, аталған мақалада объектінің сын-сипатын көрсететін гидронимдерге назар аударылады. Сондай-ақ, судың сапасына, түсіне, гидрообъектінің формасына, сыртқы пішініне және өсімдік, жан-жануарларға т.б. ерекшеліктеріне байланысты ортақ семантикалық модельдер тобы анықталады. Бұл ортақтастық халықтардың ұлттық, тілдік өзгешеліктерімен қатар, адамға гидрообъектінің тигізер пайдасын ескеріп, өзінің тұтынушылық қабілетін қанағаттандыруды басты номинация сыны етіп алатынын көрсетеді. Мақалада Қазақстанның жер-су атауларының жинақтау, оларды реттеу, тарихи атауларды қалпына келтіру, аймақтық атаулар сөздіктерін шығару сияқты топонимиканың теориялық және қолданбалы мәселелері – қазақ тіл білімінің өте күрделі мәселелерінің бірі екеніне назар аударылады.

Түйін сөздер: ономастика, топонимия, география, гидроним, жер-су, сын есім, төрт-түлік мал, биотомонимдер.

Кіріспе. Қазақ географиялық атауларының семантикасын талдау және осы аспекте басқа тілдер материалдарымен салыстыру үшін барлық тілдерде бірдей бөлініп, салыстыратын анализ бірлігі қажет (единица). Мұндай бірлік ретінде номинация тәсілін атауға болады. Бұл терминдер тіл білімінде жаңа емес, ол жөнінде топонимдерді талдауға арналған көптеген ғылыми еңбектерде де, жалпы есімдерге байланысты да айтылып жүр. Дегенмен, олардың, әсіресе, «номинация сипаты» мағынасындағы «номинация принципі» терминінің қолдануындағы жіктеуде кейбір белгісіздіктерді атаған жөн.

Н.Б.Ковалеваның пікірінше, бұл ұғымдарды ажырату керек. Объектінің ең жалпы сипаттары мен қатысын білдіретін ірі бірлік номинация принципі. «Принцип номинации – неязыковое явление и обуславливается неязыковыми факторами: классом, свойствами, реальными свойствами, самого объекта, а также социально-экономическими и политическими условиями» [1, 133] – дей отырып, ол номинация принципін жергілікті тұрғындардың ұлттық, тілдік ерекшеліктеріне бағынбайтын универсалды категория ретінде қолданылу мүмкіндігін айтады. Сонымен қатар, автор аталушы объектпен сөз арасындағы негізгі бағытты номинация принципі деп түсіндіреді. Номинация принципінен тар ұғымдағы номинация сипатын (сынын) ажырату керек. Мазмұны жағынан номинация сыны – атаудың ішкі формасы, топоним жасаған алғашқы апеллятив мағынасы; сонымен қатар номинация сыны да өз

қолданылуын номинация тәсілі айқындайтын әртүрлі тілдік құралдар арқылы іске асуы мүмкін.

Номинацияның негізгі үш принципін (адаммен байланыс, басқа объекспен байланыс және объект сыны) атап, бөлу адамның ойлау қабілетіне тән қатынас категориясына (алғашқы екі принцип) және объектінің ерекшелігіне (сын-сипаты) негізделеді. Осы адам ойлау қабілетімен тығыз байланыс аталған принциптердің универсалдығын қамтамасыз етеді.

Әр халықтың экономикадағы, мәдениеттегі, әлеуметтік қарым-қатынастағы айырмашылықтарына қарамай, географиялық объектерді атауда номинация бағыттары бір-біріне ұқсас келеді. Объектінің адамға қатысы және оның басқа объектерге қатысы бірнеше себептермен әртүрлі номинация принциптернегізінде қолданылуы мүмкін. Сол себептердің бірі – географиялық шындықтың (реалий) адам өмірімен тығыз байланысы, шаруашылықтағы атқаратын маңызды ролін байқай аламыз.

Әдістеме және зерттеу әдістері. Географиялық терминдердің топоним құрамында кездесу жиілігі жайлы ғылыми еңбектерде айтылып жүр. Оларды жергілікті географиялық терминдер, индикаторлар, номенклатуралық, халықтық жалпы терминдер деп әртүрлі атайды. Бұл жөнінде А.Реформатский «терминология» және «номенклатура» сөздерін синонимдес деп географиялық әдебиеттерде шатастырып алады дейді. Мұндай шашыраңқылық географиялық номенклатура терминдеріне қатысты байқалады. Оның ойынша, географиялық номенклатура мағынасы терминологияға қарағанда кеңірек «неисчислима и более номинативна, чем географическая терминология». Географиялық объектілер типологиясын қалыптастыру үшін Б.Серебренников индикатор сөзін қолданылады. Ғ.Қоңқашпаев оларды халықтың географиялық терминдері [2, 25] – деп атайды. Түркі топонимиясында географиялық терминдер атаудың ажырамас бөлігі екенін ғалымдар дәлелдеген. Оның ойынша, түркі тілдес халықтарда тау, сай, өзен, көлдердің әр ұсақ белгі детальдарында басқа халықтарда кездеспейтін өіндік жеке терминдері болады.

А.Әбдірахманов терминдер жер бедерінің геоморфологиялық құрылысын, объектінің ұсақ белгі сұндарын топоним сипаты ретінде дәл береді [3, 44] – дейді.

Осы жұмыста географиялық терминдердің жеке топонимиялық бірлік ретінде қолдану жиілігі қарастырылады.

Жиі кездесетін топонимиялық қолданымдағы географиялық терминдер: сор, теңіз, қопа, саз, тұз, шалқар, томар, бұлақ, сай, құдық. Солтүстік Қазақстанда (Павлодар облысы) кездесетін гидрообъектілерде ажыратуда В.Попова терминдерді үлкен алты класқа бөліп қарайды [4, 161]. О.Султаньяев әр детерминативтің өзіндік спецификасы бар дей отырып, «көл» мағынасын беретін терминдерді дара синонимдік қатар құрайды [5, 21] - дейді.

Бақылау мен талқылау. Қолдану жағынан өте жиі кездесетін «судың дәмін» білдіретін семантикалық модельдер тобы бар. Бұл семантикалық типтің «ащы» моделі 33 рет әртүрлі мәселен, Ащыкөл түрінде – 16 рет, Ащылыкөл – 4 рет сияқты атауларда кездеседі. Сонымен бірге өзен, бұлақ, сор, құдық сияқты гидротерминдермен қатар келеді. Мысалы, Ащысор көлі (Қост.обл.), Ащыбұлақ (Ақм.обл), Ащықұдық, Ащысу өені (Қулыкөлге) құяды. Модельдің таралу территориясы үш облыс өңіріне біркелкі емес, мысалы, тек ащы көлдердің өзі ғана негізінен қазіргі Ақмола облысында шоғырланған. «В Восточной части (бұрынғы – Г.Б.) Кокчетавской и Акмолинской областей и в центральной части Кустанайской области преобладают соленые озера и соры» [6, 56]. Демек, модельдің таралу ареалы дала және жазық зонасына сәйкес. Бұл зонада орманды аймаққа қарағанда сортаң томарлы жерлердің көп болуы көлдердің тұздануына әкеліп соғады. Дала, орманды жазық ландшафтында тұщы ас суының халық үшін маңызы зор және көлдер суының тұзды-ащы және тұщы суларға бөлінуі

жергілікті тұрғындар үшін өте қажет. Көл-өзен аты тұтынушыға бірден суының құрамы, ащы-тұщылығы жөнінде хабар береді. Келесі «тұзды» моделінің де жиі кездесуі осы номинация сындармен түсіндіріледі.

«Тұзды» моделі әртүрлі гидротерминдермен, соның ішінде көбіне көл терминімен тіркесіп 7 рет кездеседі: Тұздыкөл (Ақм.обл). Модельдің көл терминімен жиі қолданылуы, көлдің басты сипатын береді. Мәселен, сорлар, әдетте, тұзды, түбі торта болып келеді, ал көл сулары тұщы, тұзсыз, мөлдір болуы да мүмкін. Бұл жерде термин бойында да сипаттық қасиет барын айтқымыз келеді. Осы қатарға Қоржынкөл атауын да жатқызамыз. Қоржын сөзінің мағынасын қазақ тілі емес, моңғол тілінен ашуды көздеп, хужур/ху/д-жир/гуджир «солончак», «солонец» -сор, сортаң – (Соркөл, Сортаң көл) деген, моңғол-қалмақ сөзімен байланыстырдық. Гидронимді үй тұрмысында қолданылатын уақ-түйек зат салуға арналған қоржынға (переметная сумка) ұқсатып қойылған, екі көлге берілген атау деп ашатын гипотезалар да бар. Алайда, қоржыннан басқа тұрмыс заттарының бірі де (мәселен, торсық, аяққап, доба т.б.) гидрообъектілер номинациясына қатыспайды және қатар келген екі көлге Қоскөл, Қатар көл сияқты атаулар беретінін жоғарыда айттық. Сондықтан Қоржынкөл атауының негіне «сор, сортаң» мағынасындағы моңғол сөзі дәйек болып, көлдің ауыз суға жарамсыздығын және геоморфологиялық ерекшелігі басқа тіл арқылы болса да, номинация сыны ретінде қолданылған.

Бұл екі модельге қарама-қарсы мағынадағы «тұщы», «тұзсыз» модельдері қазақ материалдарында кездеспеді, біра, біздің ойымызша, суы тұщы, ішуге жарамдыобъектілер «суат» моделі арқылы аталған. Суат – мал су ішетін жер; қыс айларында мұз үстінен мал суғаруға әдейі ойылатын шұңқыр деп алсақ, суат терминінде өзіндік ақпарат бар. !Суат» моделі Суатукөл атауында 3 рет кездеседі. Суат көлі (Солт.Қаз.обл.)

Өзен-көл суының «ауыз суға, ішуге жарамды-жарамсыздығы» бұл семантикалық типтің басты номинация сыны болып саналады, сондықтан қолдану жиілігіне қарай аталған номинациясының семантикалық универсалдық деп тұжырым жасауға әюден болады.

Судың дәмін білдіретін семантикалық типтен кейін, кездесу жиілігі жағынан екінші орында судың түсін сипаттайтын, «түстік» семантикалық тип тұр. Көл-өзен атауларында, жалпы топонимияда, объектілердің «түстік» атаулары кеңінен қолданылады. Өңір гидрообъектілерінің «түстік» палитрасы қара, ақ, қызыл, қоңыр, сары, көк, боз, ала түстерімен беріледі және мұндай атаулар объект түсін шартты түрде береді. Гидронимиядағы «түстік» атаулар жайлы топонимикада көп айтылып жүр. Біздің ойымызша, бұл пікірлерді тұйық суға қатысты, ағын суға қатысты деп екіге бөліп қарастырған жөн сияқты. Көбіне талдауға, пікірталасқа түсетін «түстік» ағын су-өзен атаулары, тұйық су, көл атауларына келгенде, «түстік» сөздер өз мағынасын сақтайды.деген ойды дәл осы түрінде ғалымдар еңбектерінде кездестірсек те, талдау барысында «түстік» атаулар көлдің түсін білдіреді деген тұжырымға елуге болады. Дәлел ретінде түстердің көл терминдерімен тіркесу және қайталану жиілігін келтіреміз.

Жиі кездесетін «қара» моделі әртүрлі гидротерминдермен тіркесі 51 рет кездеседі. Терминдердің қара моделімен тіркесу қабылеті біркелкі емес. Мәселен, сор терминімен 22, томар -6, көл – 6 рет қатар келіп, тұйық судың пайда болуы, қоректенуі жайлы ақпарат береді. Топонимикада Қаракөлдер жер асты суларынан пайда болып, түбі лай-батпақты, суы мөлдір емес тұзды сортаң көлдер екені белгілі. Олар алыстан қарақошқылданып көрінеді. «Қара» моделінің сор терминімен тіркесу белсенділігі де оның гидрографиялық ерекшелігімен, түбінің тартпа, лай, батпақты болуымен байланысты.

Осы семантикалық тип аясында қарама-қарсы «ақ» моделі қолдану жиілігі жағынан «қара» моделінен азырақ. Көл терминімен – 12 рет,+ суа – 3 рет, сор терминімен бір рет, ал томар, тұз, қопа терминдерімен мүлде тіркеспейді. «Ақ» моделінің бұл тіркесу ерекшелігі оның топонимикадағы семантикасымен байланысты деп ойлаймыз. Ақкөлдердің суы мөлдір, тұнық, жағалауында құмы ақшыл болып келеді. Күнделікті өмірде, шаруашылыққа жарамды әрі пайдалы, ауласа балығы бар, шомылса суы мөлдір, таза көлдерді халық Ақкөл деп атайды. Сонымен көл терминдерімен тіркесекелгенде қара, ақ модельдері өзінің түстік мағынасын сақтайды.

«Қара», «ақ» модельдерінің су терминімен қатар қолданылатын өзендер атауы жалпы Қазақстан территориясында баршылық. Бұл гидронимдер жайлы ғалымдар өз еңбектерінде көп айтып жүр.

а) ағынсыз су, сортаң, жаз айларында өзендердің тартылуынан пайда болатын көлшіктер; ә) бұлақтан бастау алатын өзен деген анықтамаға тоқталамыз. В.Попова өз еңбегінде Ақсу, Қарасу гидронимдерін географиялық термин-индикатор [7, 111] деп қарайды. Бұған бізде келісеміз, өйткені жеке гидроним ретінде Қарасу 7 рет, ал апеллятив орнында (постпозицияда) 4 рет кездеседі, мысалы, Қыздың қарасуы өзені (жоғалып кетеді), Манккқрасу өзені, Қанқарасу өзені екеуі де Жаман Қон өзеніне құяды. Ащықарасу өзені – Қалибек көліне құяды. Сол сияқты Ақсу гидронимі де (2 рет) кездеседі (Итемен, Қалибек көлдеріне құяды). Қазақстанның басқа аймақтарында (Шығыс және Оңтүстік Қазақстан, Павлодар облыстарында) Ақсу, Қарасу гидронимі көп болғанымен, біздің өңірде қолдану жиілігі аз. Бұл құбылысты солтүстік аймақтың гидрогеографиялық ерекшелігімен, ағын судың (Есіл өзені мен оның салаларынан басқа) аздығымен түсіндіруге болады.

«Түстік» семантикалық типтің жиі кездесетін моделінің бірі – ала (18 рет). Топонимдік қолданымда көл (17), сор (1) терминдерімен қатар келеді. Е. Қойшыбаев: «Ала-көл (түркі-моңғол) «ұлы көл» немесе (сөзбе-сөз) одан көнелеу «тау көлі» деген мағынаны береді деп жазады» [8, 30]. Біздің ойымызша, атау көл суы түсінің біркелкі емес, құлпырмалы болуына байланысты. Көл суы бір тұста шымқай көк мөлдір болып жатса, басқа жерінде сарғыш түсті ботала болып жатады. Жалпы, қазақ бір түстің сәл солғындау реңімен қатар келсе, «ала» сөзін қосып айтады, мысалы, сары ала жапырақтар, көк ала сиыр т.б.. Сондықтан номинация негізіне объект түсінің өзгеруі басты сын ретінде енген деп ойлаймыз.

«Қызыл» моделі өңір гидронимдерінде 16 рет кездеседі. Оның ішінде 13 рет көл индикаторларымен 3 рет өзен терминдерімен қатар келеді. Қызылсу – Есіл өзенінің саласы, Қызылқай өзені Шұрабай Нұра өзеніне құяды, Қызыл көлі – Ақм.обл., Қызылсор көлі – Ақм.обл., Қызылкөл – Қост.обл. Кейбір ғалымдардың айтуынша, «қызыл» гидронимдік қолданыста заттың түсін емес, ауыспалы мағынада «терең емес, тайыз» өзен-су, көлді білдіреді (В.Никонов, Е.Қойшыбаев), ал енді біреулерітура мағынасында «өзен-көлдердің ери бастаған кезде бетіне шығатын су» деп алып, гидрообъектінің пайлда болу ерекшелігіне сілтеме жасайды.

Солтүстік өңірде кездесетін «қызыл» модельді гидронимдерді талдай келе, бұл атау объектінің түсіне, яғни жағалауы қызғылт ұсақ тасты болуына қарап қойылады деген тұжырым жасауға болады. Сонымен бірге «тайыз, терең емес көл» сынын да жоққа шығаруға болмайды. «Қызыл» моделі басқа гидротнрминдермен қатар қақ индикаторымен де қолданылады. Қақ – жауын-шашыннан соң тақыржерге іркілген су анықтамасына жүгінсек, Қызыққақ атауы терең емес, тайыз көл су мағынасына сай келетін сияқты. Өйткені жауын-шашыннан терең көл пайда бола қоймас.

Келесі «түстік» гидронимдер «сары» моделімен байланысты. Көл, қопа, бұлақ, өзен, су терминдерімен 13 рет кездеседі. Мұдай атаулар негізінде заттың түсі «суы сарғыш, лай» номинация сыны ретінде алынған.

«Сары» моделі қатысқан атауы бар гидрообъектілер негізінен тайыз, аз сулы болып келеді, сондықтан өзен-көл суының реңкі түбіндегі саз-батпақтың түсіне сай қабылданады. Мысалы, Сарыөзек өзені – Есілдің саласы, Жолдыбай көліне құяды. Сарыкөл – Қост., Ақм. обл., Сарықопа көлі – Қост.обл. Жиілігі жағынан шағын, аз қолданылатын келесі «түстік» модельдер: боз -6, қоңыр – 4, шұбар – 2, көк – 1. Мысалы: Бозкөл – Қост.обл., Бозшасор көлі – Ақм.обл., Бозшакөл – Қост. Обл., Қоңыркөл – Ақм.обл., Қоңырөзені Аршалы өзеніне құяды, Қоңырсу өзені – Есілдің оң саласы, Шұбаркөл – Қост., Солт.Қаз. обл. Жалпы осы өңірдегі «орыс» гидронимдерімен салыстырғанда, «түстік» модельдер түркі (қазақ) атауларда кеңінен жұмсалады. Табиғаттағы жеті түстің бәрі дерлік (ақ, қара, сары, боз, қоңыр, көк) гидроним жасауда жоғарыда талдағандай белсенді қатысуы олардың түпкі негіздегі мағынасының (заттың түсі) сақталуынан ба деген ой туады. Дегенмен де адам баласы айналасын түрлі реңктерде қабылдап, түстік атаумен белгілеу заңды.

«Судың иісіне» байланысты қойылған семантикалық тип құрамында модельдер саны аз және жиілігі жағынан да көп емес. Мәселен, «сасық» моделі көл, қопа, сор терминдерімен қатар 7 рет, мысалы, Сасық көлі, Сасыққопа көлі – Ақм.обл., Сасықкөл – Ақм., Солт.Қаз., қост. Облыстарында кездеседі. Саны жағынан аз болғанымен, мұндай атаулардың пайда болуы заңдылық. Суда, оның табиғи құрамында иіс болмайды, алайда түбіндегі, жағасындағы органикалық қалдықтардың шіруінен немесе көлде арасан су (минерал) көзінің болуы суда иістің пайда болуына әкеліп соғады. Судың түбінде және жағасындағы аноэробты үрдісті, яғни сасық газ-метанның (CH₄) шығуын «сасық» моделі дәл атайды. Әдетте, сасық сулар ауыз суға жарамсыз және шаруашылықта да өте сирек қолданылады, яғни бұл номинация сынының тұрғындар үшін ақпараттық маңызы бар. «Судың дәміне» байланысты қойылған семантикалық типте басты номинация сыны судың «жарамды, жарамсыз» сыны болатынын жоғарыда айттық. Адам кез келген затты көру(көз), иіскеу (мұрын) және дәм түйсіктері арқылы қабылдайды. Сондықтан «судың иісіне» байланысты семантикалық тип сынын да судың жарамсыз сыны деп бөлеміз, тек бұл жолы атау мұрын жолдарының қызметі арқылы қойылады.

Нақты бір рельефпен байланысты номинация сыны «терең», «жалпақ» модельдері арқылы беріледі. «Жалпақ» номинация сыны көл маңайына қатысты жер бедерін және көл түбінің рельефін көрсетеді. «Жалпақ» моделі зерттеу аймағында 4 рет кездеседі. Бұл модель кей жағдайларда «терең» моделіне қарсы мағынада қолданылады, себебі «тайыз» моделі бұл өңірде гидрономинацияға қатыспаған. Тереңкөл атаулары суы әжептәуір терең немесе терең емес, бірақ түбі шұңқырлы, ойлы көлдерге беріледі. Қазақстанның солтүстік өңірінде терең көлдер көп емес, өйткені көлдердің көбі суффузиялық ойыстарда пайда болады.

Біздің ойымызша, «жалпақ», «терең» модельдері көлдің көлемімен де байланысты. Модельдер көлемі жағынан кіші және орталау көлдерге қатысты қолданылған, ал үлкен көлдерді бұл модельдер арқылы сирек атайды. Әдетте, үлкен көлдер терең келеді, сондықтан олар үшін терең сыны дифференциалдық сын болып саналмайды. Көлемі кіші көлдердің тереңдігі - алуан түрлі, сол себептен терең номинация сыны бір объектіні ерекшелеу үшін қолданылады. «Терең» моделі Тереңкөл, кейде Тарангүл түрінде (орыс тілінде фонетикалық адаптациялау) 4 және 2 рет Ақм., Қост., Солт.Қаз. облытарында кездеседі.

Гидрообъектілердің маңызды номинациялық сынының бірі «объект формасын» білдіретін семантикалық тип «ұзын», «шолақ», «дөңгелек», «жалпақ», «келте» модельдері арқылы іске асады. Ең жиі кездесетін семантикалық модель – ұзын (26 рет). Ұзынкөл атауы зерттеу аймағында 12 рет кездеседі, мәселен, Ұзынсор – Ақм., Қост.обл., Ұзынмар – Солт.Қаз.обл., Ұзынмый көлі – Қост.обл. Антонимдік мағынадағы келте, шолақ, шолақ, қысқа (мүлде кездеспейді) сын есімдерінің кездесу жиілігі аз. Мәселен,

шолақ – 4 рет, келте -1 рет қана ұшырасты. Шолаққопа көлі –Қост.көлі., Шолақөзек өзені – Ақм.обл., Шолақсу өзені, Келтесу өзені (екеуі де жоғалып кетеді).

Келте, ешқайда құймай, айдалаға сіңіп жоғалып кететін өзенді мұқыр деп атайды [8, 29]. Аталмыш «мұқыр» моделі көптеген тілдерді, тіптен тұңғыс –маньчужур тілдерінде кең тараған. О.Молчанова өз сөздігінде оның бірқатарын келтіреді, мәселен, ойрат, алтай тілдерінде моко «тұқыл, келте», қырғыз тілінде мукур «аласа, типық», тува тілінде мугур «тоқал» деген мағыналарды білдіреді екен. Қорыта айтқанда, мұқыр сөзінің мағынасы «келте, ешқайда құймайтын айдалаға сіңіп, жоғалып кететін қысқа шағын өзен» дегенді білдіреді. Мұқыр өзені, Мұқырөзек өзені т.б. Сонымен «қысқа» сулардың кездеспеуі, мұқыр гидронимінің қолдану жиілігіне (5 рет) әкеледі.

Осы семантикалық тип аясына «дөңгелек», «жалпақ» модельдері де кіреді. «Дөңгелек» моделі қолдану жиілігі жағынан аз болғанымен, модельді рәсімдеу түрлері көп екенін байқадық. Дөңгелеккөл формасында 3 рет кездеседі, ал метафора арқылы жасалған Аяқкөл – 4 рет (Қост., Солт.Қаз.обл), Тостағанкөл 2 рет (Ақм., Қост.обл) сияқты атаулар баршылық. «Сексен көл Көкшетаудың аясында, Әрқайсы алтын кесе аясында» деген Сәкен сөздері бұл ойымызға дәлел болмақ. Сонымен бірге объектінің формасын екінші түрде метафора әдісі арқылы Алқакөл (4 рет), Алқасор (4 рет) атауларында береді. Басқа дөңгелек формалы заттардан қыздың мойнына салатын алқасын ерекшелеп номинация сыны ретінде алуы халықтың тұрмыс салтымен байланысты деп ойлаймыз. Номинацияға алқаның дөңгелек формасынан басқа оның әдемілігі, сырт бейнесі тағы сол сияқтыбасқа ерекшеліктері қатысқан сияқты.

Жалпы «объект формасы» семантикалық тип объектіні атаудаөте жиі қолданылады, сондықтан оның кейбір модельдерін (ұзын) семантикалық универсалдықтар деп атауға болады.

Келесі универсалды семантикалық типті «гидрообъекттің өсімдік атауына қатысы» деп бөлдік. Бұл семантикалық типті В.Попова өз еңбеінде фитотопонимдер деп бөліп, ғылыми тұрғыдан терең талдаған. Оның ойынша, «өсімдікті» географиялық атаулар сол жердің өсімдік әлемінен тікелей байланысты. Гидронимдік мәліметтер бойынша фитогеографияны – өсімдіктердің, олардың түрлерінің таралуын зерттеуге болады. Гидро және басқа географиялық объектілердің флоралық атаулары ғалымдарға медицинада, өнеркәсіпте, тағы басқа салаларда қолданатын өсімдіктердің түрлерін іздеуге көп көмек етеді және әртүрлі жағдайларға байланысты жоғалып кеткен өсімдіктердің көне таралу ареалын анықтауға себебін тигізеді [9, 48]. Бұл семантикалық типтің ең жиі кездесетін моделі –қамыс (19 рет). Соның ішінде Қарақамыс көлі, Уаққамыс көлі, Шоққамыскөлі, Қамысты өзені, Қамыстыкөл, Қуқамыс сияқты гидронимдер кездеседі. «Қамыс» моделінің солтүстік өңір территориясындағы атау құрамында жиі болуы көлдерде су өсімдіктері қамыс, қоғалардың мол өсуімен байланысты.

«Тал» моделі Талдыкөл, Талдытомар, Талдыөзек, Талдысай, Талдықопа атауларында 10 рет кездеседі. Тал сулы жерде, өзен-көл жағалауында өседі, сондықтан объект жағасында, маңайында мол өсетін тал ағаштары номинация сыны ретінде қолданылған.

Келесі жиі қолданылатын – «саумал» моделі, 6 рет көл терминімен кездеседі. Саумал (саумалдық (Dxuga Hill) –«кисличник» қымыздық көп өсетін жағалау көлдің атына негіз болып отыр. Саумалкөл атауы жазық және орманды дала зонасында кеңінен тараған. Молтүстік Қазақстан облысы, Айыртау ауданының орталығы көл атауымен Саумалкөл аталады.

«Жануарлар, төрт түлік атымен» байланысты семантикалық тип модельдері алуан түрлі. Бұл топқа Қазақстанның солтүстік өңір жануарларының аттары, мал шаруашылығына қатысты атаулар кірген гидронимдер жатады. Мұндай географиялық атаулар жануарлардың қазіргі және ертедегі таралу ареалы жайлы маңызды ақпарат бере алады. Олар бұрынғының ең сенімді куәлары болып саналады, өйткені

гидронимдер мен көне топонимдер арқылы кейбір жануарлардың өмір сүру орындарынаыңақтаған мысалдар өте көп. Топонимдердің көбі өзен-көл жағалауында мекендейтін, суда жүзетін құс аттарымен байланысты болып келеді. «Шағала» моделі жиі қолданылады. Шағалалы көл, су, теңіздердің көп болуына құстың сырт бейнесі (түсі), яғни эстетикалықжағы әсер ететін сияқты. Шағалалы өзені – Есілге құяды,Шағалалы теңізі, Шағалалыкөлі Ақм., Солт.Қаз. облыстарында кездеседі.

Құс аттарымен байланысты басқа модельдер саны онша көп емес, мысалы, үйрек – 1 рет, Үйректікөл –Қост.обл., Бірқазанкөлі –Ақм., Қост.обл., бірқазан 2 рет,т.б. Осы тип аясында басқа семантикалық модельдердің қолдану жиілігі жеткілікті. Қазақтың төл кәсіби – мал шаруашылығына қатысты биотопонимдер де көп ұшырасады. Мысалы, Байталсойған, Өгізөлген, Қойсалған сияқты атаулар Ақмола, Солтүстік Қазақстан, Қостанай облыстарында 6 реттен тіркелген

Нәтижелер. Географиялық объектілерге сипаттық атау берерде, адам номинация негізінде ең алдымен өзінің тұтынушылық ниетін қанағаттандыру мақсатын қоятыны рас. Осы тұрғыдан объектінің сын-сипатын бағалау, бейнелеу, басқа заттармен ұқсастығын табу және салыстыру арқылы оған атау беретініне көз жеткіземіз. Қазақ топонимінің негізгі тобын құрайтын күрделі атауларда бірінші орында объектінің сипатын бағалайтын сын есім, екінші ретте атрибутивтік қызметтегі басқа сөз табы тұрады. Сын есімдер объектінің алуан түрлі сын-сипатын, қасиетін, санын, көлемін, формасын көрсетеді. Жоғарыдағы мысалдардан гидрообъектілерді атауға қатысатын семантикалық модельдердің қолдану жиілігін, оның себебін, уәжділік, номинациялық сынын байқадық.

Қорытынды. Әр халықтың болмысы, оның жер бетіндегі тұрмыс-тіршілігі сөзбен таңбаланады. Халықтың тіліндегі осындай дәйекті де деректі атаулардың күрделі саласы топонимдер ішіндегі көне, тарихи үрдістің көрсеткіші ретінде гидронимдер алынады. Географиялық атаулар халықтың көне тарихынан мол мәлімет бере алады. Топонимдер арқылы халықтардың өзара байланысын, тілдік ареалын, көне шекарасын анықтауға талпыну-ғылымда қалыптасқан дәстүр. Халықтар және олардың тілдік қарым-қатынастарын топонимикалық материал негізінде қарастыру өте маңызды. А.Дульзонның сөзімен айтқанда «... для восстановления картины этнических контактов в далеком прошлом». Алайда адамзатпен бірге жасасып келе жатқан жер-су аттарын диахрондық тұрғыдан реттеп, нақты дәуірлерге бөліп беру мүмкін емес. Бұл тұрғыдан алғанда ономастика фольклорға жақын [10, 23].

Көне замандағы этностар құрамын анықтарда археологиялық қазбалардан гөрі тілдік ескерткіштер, соның ішінде географиялық атаулар тарих қоймасы болып саналады. Ал гидронимдер жалқы атаулар ішіндегі уақыт өзгерісіне төзімді, консервативті түр екендігі белгілі. Олардың құрамында қазір тілде кездеспейтін тілдік элементтердің сақталу мүмкіндігі бар.

Мақала ҚР БҒМ ғылым комитеті қаржыландыратын “AP14871055 “Қазақ тілдік санасындағы “Төрт түлік” концептінің өрісі” ғылыми жобасы аясында жазылды.

Әдебиеттер

1. Ковалева Н.Б. К вопросу о принципах номинации в топонимике. – Свердловск, 1971. – С.133-138.
2. Конкашпаев Г.К. Казахские народные географические термины. Серия географическая. – А., 1951. – Вып. №3. – С. 180.
3. Әбдірахманов А. Қазақстанның географиялық атаулары. – А., 1959. –150 б.
4. Попова В.Н. Структурно-семантическая природа топонимов Казахстана (сравнительно-историческое исследование). Диссерт на соиск. докт. филологических наук. – А., 1997. – 348 с.

5. Султаньяев О.А. Топонимика Кокчетавской области: автореферат диссер. канд. филол. наук. – Томск, 1969. – 24 с.
6. Донидзе Г.И. Об аффиксальном словообразовании тюркской топонимии. – В кн.: Ономастика Востока. – М., 1990. – С. 89-97.
7. Попов А.И. Географические названия. – М.: Наука, 1965. – 150 с.
8. Койчубаев Е. Основные типы топонимов Семиречья: автореферат дисс. канд. филол. наук. – А., 1961. – 22 с.
9. Гулиева Л.Г. К вопросу о топонимической синонимии. – В кн.: Ономастика. – М.: Наука, 1969. – 172 с.
10. Донидзе Г.И. Гидронимические термины в тюркских языках. – В кн.: Ономастика. – М.: Наука, 1969. – С. 165-171.
11. Дульзон А.П. Этнические дифференцирующие топонимы Сибири и Дальнего Востока // Языки и топонимия Сибири. – 1970. – Т. 2. – С. 120-130.

Г.Ш. БЕКЕНОВА

Евразийский гуманитарный институт, Астана, Казахстан

ПРИНЦИП НОМИНАЦИИ В ОНОМАСТИКЕ

Аннотация. Сегодня определение происхождения имен, разграничение их семантики – одна из трудных и сложных задач, стоящих перед топонимикой. Ученые, краеведы и просто любители, желающие изучить в жизнь и быть эпохи, вчерашнего дня, углубляются в топонимические факты, анализируют их этимологию и пытаются раскрыть значение местного названия места. Каждая область топонимии изучается на разных уровнях. В настоящее время существует необходимость разработки научно обоснованной методики семантики топонима, (в том числе субстратного топонима). Учитывая, что такая методика может быть разработана только при комплексном изучении семантики топонимов на каждой территории, на каждом языке, наряду с общими, специфическими особенностями топонимов, в данной статье обращено внимание на гидронимы, отражающие критику объекта. В зависимости от качества воды, цвета, формы гидрообъекта, внешнего вида, особенностей растений, животных и т.д. определяется группа общих смысловых моделей. Эта общность, наряду с национальными, языковыми особенностями народов, учитывает пользу гидрообъекта для человека.

Ключевые слова: ономастика, топонимия, география, гидроним, земля-вода, биотопонимы, микротопонимы, зоонимы

G.SH. BEKENOVA

Eurasian Humanities Institute, Astana, Kazakhstan

THE PRINCIPLE OF NOMINATION IN ONOMASTICS

Annotation. Today, determining the origin of names, distinguishing their semantics are one of the difficult and complex tasks facing toponomastics. Scientists, local historians and even amateurs who want to look into the life of the early era, yesterday, delve into toponymic facts, analyze their etymology and try to reveal the meaning of the local name. Each area of toponymy is studied at different levels. Currently, there is a need to develop a scientifically based methodology for the semantics of a toponym, including a substratum toponym. Considering that such a technique can be developed only with a comprehensive study of the semantics of toponyms in each territory, in each language, along with the general, specific features of toponyms, this article draws attention to the hydronyms reflecting the

criticism of the object. Also, depending on the water quality, color, shape of the hydro-object, appearance and characteristics of plants, animals, etc., a group of general semantic models is determined. This commonality, along with the national, linguistic peculiarities of the peoples, makes the main nominational criticism of the satisfaction of their consumer abilities, taking into account the benefits of the hydro-object for a person.

Keywords: onomastics, toponymy, geography, hydronym, earth-water, biotoponymss, microtoponyms, zoonims.

References

1. Kovaleva N.B. K voprosu o printsipakh nominatsii v toponimiki. –Sverdlovsk, 1971. – S.133-138.
2. Konkashpaev G.K. Kazakhskie narodnye geograficheskie terminy. Seriya geograficheskaya. – A., 1951. – Вып. №3. – S. 180.
3. Әбдірахманов А. Қазақстанның географиялық атаулары. – А., 1959. – 150 б.
4. Popova V.N. Strukturno-semanticeskaya priroda toponimov Kazakhstana (sravnitel'no-istoricheskoe issledovanie). Dissert na soisk. dokt. filologicheskikh nauk. – A., 1997. – 348 s.
5. Sultan'yaev O.A. Toponimika Kokchetavskoy oblasti: avtoreferat disser. kand. filol. nauk. – Tomsk, 1969. – 24 s.
6. Donidze G.I. Ob affiksals'nom slovoobrazovanii tyurkskoy toponimii. – Vkn.: Onomastika Vostoka. – M., 1990. – S. 89-97.
7. Popov A.I. Geograficheskie nazvaniya. – M.: Nauka, 1965. – 150 s.
8. Koychubayev E. Osnovnye tipy toponimov Semirech'ya: avtoreferat diss. kand. filol. nauk. – A., 1961. – 22 s.
9. Gulieva L.G. K voprosu o toponimicheskoy sinonimii. – V kn.: Onomastika. – M.: Nauka, 1969. – 172 s.
10. Donidze G.I. Gidronimicheskie terminy v tyurkskikh yazykakh. – V kn.: Onomastika. – M.: Nauka, 1969. – S. 165-171.
11. Dul'zon A.P. Etnicheskie differentsiruyushchie toponimy Sibiri i Dal'nego Vostoka // Yazyki i toponimiya Sibiri. – 1970. Т. 2. – S. 120-130.

Автор жайлы мәлімет:

Бекенова Гүлнар Шияпқызы – филология ғылымдарының кандидаты, Еуразия гуманитарлық институтының профессоры, Астана, Қазақстан.

Бекенова Гүлнар Шияповна – кандидат филологических наук, профессор Евразийского гуманитарного института, Астана, Казахстан.

Bekenova Gulnar Shiyapovna – candidate of Philological Sciences, Professor of the Eurasian Humanities Institute, Astana, Kazakhstan.